

V arhitekturi je pomembna radovednost, raziskovalni duh ne sme nikoli umreti

Intervju s Sonjo Miculinić

Pogovarjala se je Špela Nardoni Kovač

Sonja Miculinić se je rodila na Reki, leta 1981 pa je diplomirala na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani. Zaposlena je v podjetju Omnia arhing, d. o. o., kot direktorica oblikovanja. Je prepoznavna arhitektka, aktivna na področjih arhitekturnega in urbanističnega projektiranja, oblikovanja interierjev, načrtovanja razstav in publicistike. Leta 1998 je z Albino Kindlhofer in Darjo Valič prejela prvo nagrado na javnem natečaju za prenovno dvorane Državnega zbora RS. Leta 2005 je prejela nagrado zlati svinčnik (ZAPS) za hišo Papež v Novem mestu. Je aktivna članica več strokovnih združenj (UIFA – Mednarodno združenje arhitektk, Društvo arhitektov Ljubljana, galerija DESSA). Na Evropski pravni fakulteti v Novi Gorici predava o osnovah arhitekture, arhitekturi 20. in 21. stoletja ter sodobni arhitekturi, kot predavateljica občasno gostuje tudi na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani. Njena dela so objavljena v strokovnih revijah Oris in AB. Od leta 2005 oblikuje arhitekturne razstave Društva arhitektov Ljubljana Arhitektura – inventura. Leta 2012 je poleg priznanja umetniških del dosegla tudi naziv docentke. Je predsednica pevskega zbora arhitektov Arhivox.

© Miran Kambič

V Ljubljano ste prišli študirat z Reke. Kako ste se odločili za študij arhitekture?

Ta odločitev je rasla z mano! Moj oče je bil arhitekt. V dnevni sobi je bila njegova delovna miza in velikokrat se je po službi usedel za to mizo in delal. Njegov obraz je bil vedit, sproščen, pogosto je žvižgal. Občudovala sem njegove risbe in razmišljala, kako imeniten mora biti ta poklic, če ga tako veseli! Na obisk so pogosto prihajali njegovi prijatelji, arhitekti, pogovarjali so se o arhitekturi, umetnosti ... Privlačilo me je vse, kar je bilo povezano s tem. Šel je tudi na študijsko potovanje v Skandinavijo in se vrnil poln novih idej in vtisov. Ko sem se morala odločiti, mi je bilo jasno, kaj si želim. Arhitektura ni le poklic, pač pa način življenja.

Kakšna je bila vaša pot v arhitekturi?

Če se ozrem nazaj, bi jo lahko opisala z eno besedo – čudovita. Polna srečnih naključij in izzivov. Po študiju sem sedem let delala v velikem biroju na Reki. Bila sem radikalna mlada arhitektka, ki je mislila, da bo spremenila svet in arhitekturo. Organizirala sem razstave, pripravljala članke o arhitekturi ... Sodelavci so bili, če pogledam z današnjimi očmi, zelo strpni z mano. Potem sem zaradi ljubezni prišla nazaj v Ljubljano in kot ustanovna članica začela delati v Studiu Omnia (ki se je pozneje preimenoval v Omnia arhing, d. o. o.) pod okriljem DESSA. V štirih letih so se mi rodili trije otroci – moji najboljši projekti! Bilo je veliko dela, risanja dolgo v noč. Arhitektura je postala moja strast in je to ostala do danes. Upoštevati je treba tudi mojo značajsko »hibo«, da vse grde stvari hitro pozabim.

Ko sva že pri materinstvu, kako ste združevali družino in delo ter družabno življenje? Je bil to poseben izziv?

Materinstvo zahteva svoj čas. Saj to je lep čas, sreča, lepota, rast, nekaj najlepšega, kar se zgodi v življenju, zakaj v tem ne bi uživali! Delala sem, kolikor sem zmogla. Zelo veliko mi je pomagala tašča, ki sem ji lahko zvečer mirno prepustila otroke v varstvo in šla delat. Ko gledam nazaj, ne vidim

»Zato bi želela opogumiti mlade arhitektke, naj se združujejo, si izmislijo svojo poklicno nišo, svoje delo, s katerim bodo lahko samostojne in neodvisne.«

nobelih travm. Sem družabna, rada imam svoje prijatelje, polno hišo ljudi. Za to, kar me veseli, se mi ni nikoli težko potruditi. Ko omenjate izzive – obožujem jih! Uživam, ko je treba zaplavati iz varnega območja v neznano, na vseh področjih delovanja. Izzivi so zgradili osebo, kakršna sem danes.

Ali mislite, da je to, da ste ženska, vplivalo na vašo poklicno pot?

Rada sem ženska. Sprašujete, ali sem se morala bolj dokazovati in narediti več, da bi bila slišana, da bi imela avtoriteto kot arhitektka? Olajševalna okoliščina za ženske je, da nismo tako grobe, kot znajo biti moški, zato včasih stvari lažje rešujemo. Meni sta pri tem pomagali trma in vztrajnost, nisem popustila in nisem izbirala sredstev, da bi dosegla to, za kar sem mislila, da je prav.

Torej je za žensko še posebej pomembno, da se zna postaviti zase?

Na delovnem mestu ali doma?

Postaviti se zase v vsakem primeru – imeti rada sogovornika, toda vedno se postaviti zase. To je zelo pomembna spretnost. Obenem se moramo uriti v tem, da smo pravični. Ravnati tako, kot bi želeli, da drugi ravnajo z nami. Biti dober človek.

Ali se vam določene situacije za ženske zdijo večji izziv kot druge?

Denimo gradbišče?

Mislím, da je gradbišče bliže moškím, da se moramo ženske tam žal bolj dokazovati. Včasih sem namesto ene rešitve naredila pet dobrih rešitev, potem so me morali upoštevati. Imela sem tudi odlične izkušnje, odvisno od sogovornika. Po navadi vse poteka dobro, dokler ne gre za denar. Takrat gredo stvari na nož.

Vaše podjetje vodi vaš mož. Kakšno vlogo imate v podjetju vi?

Sem direktorica oblikovanja. Pri nas med ženskami in moškimi ni razlike. Smo zelo dober tim različnih posameznikov. Vemo, kaj so odlike in kaj pomanjkljivosti vsakega od nas, trudimo se, da lahko vsak prispeva svoj maksimum, tisto, kar najbolj obvlada. Kar pa me zelo veseli, je, da smo v okvir delovnega časa uvedli skupna kosila in pol ure sprehoda ...

Kakšna pa je bila vaša izkušnja, ko ste prišli študirat v Ljubljano?

Ste imeli kdaj občutek neenakovrednosti?

Imela sem zanimivo izkušnjo, upam, da se takšne stvari ne dogajajo več ... Prideš študirat, kar si si želel, in srečaš profesorja, ki zaničuje ženske: »Ali ste res prav morale priti študirat arhitekturo? Ali si niste mogle izbrati kakšnega primernejšega poklica?« To so bile njegove besede. Po petnajstih letih, ko sem že zdavnaj diplomirala, so mi povedali, da je svoja stališča omilil in govoril: »Saj ni tako narobe, da ženske študirajo arhitekturo. Tako ali tako bodo ostale doma in bodo znale bolje izobraževati svoje otroke ...« Primer, ki se je zgodil v izobraževalnem sistemu ... Sprašujem se, kaj bi bilo pametno v takem primeru narediti danes. Morda bi bilo takšno vedenje

© Katja Bidovec

Prenova dvorane Državnega zbora RS

smiselno prijaviti varuhu človekovih pravic, saj se s takšno diskriminacijo mladim jemlje pogum.

Kot mlad arhitekt je težko dobiti službo, delo. Kaj bi svetovali mladim arhitektom, predvsem pa arhitektkam, ki končujejo študij? Na študij se vpiše več žensk kot moških, konča pa ga manj žensk, nekaj osipa je potem še skozi leta. Situacija je sicer pri nas precej boljša kot v tujini, na zahodu. Pa vendar ...

Gre za to, v kakšni situaciji je celotna družba. Ali je v Sloveniji z dvema milijonoma prebivalcev dovolj prostora za vse arhitekte, ki doštudirajo? Ali je zbornica naredila kakšno analizo tega problema? Nimamo urejenega cenika in prihaja do nelojalne konkurence, dampainga ... Ženskam to še posebno škoduje, zlasti ker imajo otroke in morajo včasih zaradi njih na bolniško. Tako biroji raje zaposlijo moške. Zato bi želela opogumiti mlade arhitektke, naj se združujejo, si izmislijo svojo poklicno nišo, svoje delo, s katerim bodo lahko samostojne in neodvisne. Tistih lepih časov, ko si po študiju takoj dobil službo, danes ni več.

Pa tudi to: mlade arhitekte je treba naučiti, kako se postaviti zase, kako greš na sestanek z investitorjem, kakšna naj bo tvoja načelna drža, kako ovrednotiš svoje delo ... Na fakulteti (morda tudi v zbornici) bi se morda dalo uvesti predmet arhitekturni menedžment, kjer bi podrobno razlagali, kako se moraš postaviti zase in se predstaviti na trgu, v svetu. V nečem je nova generacija le naprednejša, in to je samopromocija.

Kakšni se vam zdijo pogoji delovanja v našem poklicu, kaj so naši izzivi?

Kakšno podporo bi si želeli od zbornice?

Od zbornice bi si želela, da bi priskrbela cenik, da bi arhitektu povrnila družbeni položaj, kakršnega je imel. Ni pomembno, da zbornica organizira družabne dogodke, bistveno je, da nas izobražuje, da smo boljši arhitekti, in da nam priskrbi dostojen status. Danes, s Pinterestom, vsakdo misli, da je arhitekt ... Naše delo je podcenjeno in težko dosegamo normalne cene. Sicer pa imam s tem, koliko lahko zbornica naredi za posameznika, tudi dobro izkušnjo: ko mi je pred leti investitor s pozicije moči hotel spremeniti projekt, mi je takratni predsednik ZAPS, arhitekt Košak, napisal pismo, v katerem je podprl moj projekt in moje delo. Že to mi je dalo takšen pogum, da mi pisma ni bilo treba uporabiti in sem zmagala že v verbalnem stiku. Za to sem mu zelo hvaležna.

Kaj pa predlogi za morebitna izobraževanja?

Kot sem že prej omenila, arhitekta je treba učiti poslovnih spretnosti, kako naj se sploh obnaša, ko pride v stik z investitorjem, kako naj govori, kako naj nastopa z avtoriteto in integriteto. Ne smeš biti ne bahav ne »najpametnejši«, biti moraš predvsem človek, ki po najboljših močeh poskuša urediti naročnikove želje, ga opozoriti na napake, ki bi jih morda v tem procesu nehote naredil. S tem vplivaš. To je zelo intimen odnos, sploh ko gre za individualne naročnike, saj posegaš v njihova življenja, jih ustvarjaš. Najboljše vodilo je, da sodiš po tem, kako bi sam rad, da te obravnavajo

© Miran Kambič

Osnovna šola na Bonifiki, Koper

Vizualizacija: arhiv podjetja Omnia arhing

Avtobusna postaja Koper

drugi. Če se naročniku posvetiš in on to prepozna – da si se posvetil njemu in njegovemu problemu, ki ga želiš rešiti kreativno in na najboljši možen način – pridobiš tudi njegovo zaupanje. Zaupanje se vzpostavi skozi pogovore, predstavitve, ko mu daš možnost, da se ti predstavi, in tudi sam predstaviš njemu, kdo in kaj si.

Morda lahko kaj poveste o vlogi žensk v arhitekturi? Ali bi morala zbornica uporabiti svoj vpliv, da bi promovirala enakost spolov?

Ne vem, ali je sploh treba kaj povedati, ko obstajajo takšne arhitektke, kot so Kazuyo Sejima, Zaha Hadid, Lina Bo Bardi, Gae Aulenti, Eileen Gray, Pritzkerjeve nagrajenke Anne Lacaton, Yvonne Farrell, Shelley McNamara ... Kraljice! Že to, da se sedaj o tem pogovarjava, se mi zdi velik napredek. Kot članica združenja žensk v arhitekturi UIFA sem sodelovala na razstavi in kongresu v Tokiu in na Dunaju, predstavila sem svoje delo ... Bilo se je zanimivo družiti z arhitektkami z vsega sveta.

Kako dojemate arhitekturo, kaj vam pomeni?

Arhitektura je zame strast. Zagon, ko se poženeš v nov projekt, ga gneteš in gneteš, dokler se ti ne preda. Pa še takrat sem negotova in vztrajam, še in še, dokler ne pridem do ugotovitve, da nimam več česa dodati ali odvzeti. Študiram literaturo, preverjam, in vedno najdem kaj novega. Arhitektura je zame sedaj postala igra. Najpomembnejša je radovednost, raziskovalni duh ne sme nikoli umreti.

Ste zelo vsestranski, strastna arhitekturna popotnica, gojiteljica oliv in mediteranska kuharica, pojeate v zboru arhitektov ... Zdi se, da znate lepe stvari v življenju povezati v celoto. Kaj vas navdihuje? Kaj je za vas ustvarjalnost? Kakšen pomen ima pri vašem delu in v vašem življenju?

Svoje življenje dojemam kot del lastnega ustvarjalnega procesa, ki ni omejen samo na arhitekturo, ampak zajema še mnoge kreativne vsebine, ki jih negujem. Navdihujejo me mir jutranje kave z lepim razgledom, glasba, potovanja, prijatelji – sproščenost in sprejemanje, ki si ga darujemo. Profesionalno seveda imam svoje »guruje«, ki so mi stali na poti. Ste vedeli, da je bil grški arhitekt Janis Ksenakis tudi skladatelj in da je komponiral na matematičnih osnovah? Z verjetnostnim računom je reguliral vlogo naključja. Svoje znanje je razširil tudi na vizualne elemente svetlobe in prostora ter ustvaril Diatop – veliki plastični paviljon za sto ljudi pri centru Georges Pompidou v Parizu. Glasbo in svetlobo je združil v harmonijo kozmičnih sfer. Ali ni to noro?! Takšne stvari me navdihujejo ... V glasbi pa je to eden in edini David Bowie.

»Najpomembnejša je radovednost, raziskovalni duh ne sme nikoli umreti.«

© Miran Kambič

Hiša Papež, Novo mesto, nagrada zlati svinčnik ZAPS 2005

© Vedran Janjić

Vila na Hvaru